

גדר תבשיל של בשר

הרב יעקב סבתו

שאלה: האוכל תבשיל פרווה שבושל בכלי שהיו בו שאריות בשר, או תבשיל פרווה שתחבו לתוכו כף שהיו עליה שאריות בשר, האם צריך להמתין שש שעות או יכול לאכול גבינה מיד לאחר התבשיל הנזכר לעיל?

תשובה בקצרה: יכול לאכול אחריו גבינה ואינו צריך להמתין, אפילו אם אין שישים כנגד שאריות הבשר ובלבד שאין מרגישים את טעם הבשר וגם הבשר לא ניתן בכוונה כדי לתת טעם. אבל אסור לאכול גבינה ביחד עם תבשיל זה כל עוד שאין בו שישים כנגד הבשר, ואם יש שישים כנגד הבשר מותר לאכול תבשיל זה עם גבינה.

תשובה באריכות

האוכל בשר צריך להמתין שש שעות, כך נפסק בשולחן ערוך.¹ גם מי שלא אכל בשר ממש אלא רק דבר פרווה שבושל עם בשר (כגון תפוח אדמה שבושל עם בשר) גם הוא צריך להמתין שש שעות, ודבר זה נקרא "תבשיל של בשר". המקור לכך הוא בבית יוסף סימן קעג שפסק: "וכן נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל ואין לפרוץ גדר".

אמנם צריך לדעת שאכילת גבינה לאחר תבשיל של בשר היא מחלוקת ראשונים, ונראה שרוב הראשונים מקילים בו. אף מרן כתב בשולחן ערוך (פט, ג) להקל בו, אלא שכתב בבית יוסף שהמנהג להחמיר בו כפי שיבואר.

התוספות (חולין קה ע"ב) הביאו מחלוקת בין רבנו שמואל ורבנו תם אם מותר לאכול גבינה לאחר תבשיל של בשר. רבנו שמואל סובר שדינו כמו בשר, ואילו רבנו תם סובר שמותר לאכול גבינה לאחר תבשיל של בשר,

¹ סימן פט; ויש חולקים כמובא ברמ"א שם.

אלא שצריך ליטול ידי ביניהם. טענת רבנו תם היא שהיות ולשון הגמרא שם היא "בין תבשיל לגבינה - חובה (נטילת ידיים)", משמע שמדובר שקודם אכל תבשיל ואחריו בא לאכול גבינה.

נראה שיסוד ההיתר לפי דעת רבנו תם תלויה בטעמים של דין המתנה. רש"י (חולין קה ע"א) כתב "אסור לאכול גבינה - משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו". לפי הסבר זה יש לומר שרק ריכוז טעם של בשר מצריך המתנה, אבל דבר שבושיל עם בשר היות והבשר רק נתן בו טעם אולם עיקר הטעם הוא הטעם של המאכל הפרווה עצמו, אין הוא מושך בפה טעם חזק ולכן אין צורך להמתין.²

כשיטת רבנו תם פסק גם הסמ"ג (עשין כז) וכן כתב בשם רבנו יצחק:

ומפרש רבנו יצחק בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה שאין הבשר בעין ואין שם אלא הטעם בלבד, אבל בין תבשיל של בשר לגבינה של אחריו, חובה.

הרא"ש (חולין פ"ח סימן ז) הביא רק את שיטת רבנו תם, וכן הטור (אורח חיים סימן קעג) הביא רק פירוש זה, וחזר על כך ביורה דעה סימן פט.

גם רבנו יונה הזכיר שיטה זו בשם 'יש מפרשים', והסביר אותה לפי טעם הרמב"ם שהאיסור הוא מפני בשר בין השיניים שאינו שייך בתבשיל:

ויש מפרשים דבין תבשיל לגבינה ר"ל בין המרק של בשר לגבינה דזה ודאי מותר בקינוח והדחה שלא הצריכו שהייה אלא כשאוכל הבשר מפני הבשר של בין השיניים, אבל במרק דליתא להאי חששא ודאי מותר לאכול גבינה אח"כ, ולפיכך אמר שבין המרק של הבשר והגבינה שנטילת ידיים חובה.³

² לקמן יובא שרבנו יונה הסביר דין זה לפי הסבר הרמב"ם שסיבת ההמתנה היא מחמת הבשר שבין השיניים, ואף על פי שאין להסביר את רבנו תם לפי הסבר שנתן הרמב"ם, מכל מקום מצד האמת גם לפי טעם זה החילוק בין בשר ממש לתבשיל של בשר הוא מובן, שהרי אין בדבר הפרווה בשר ממש שישאר בין השיניים אלא רק טעם של בשר.
³ ברכות מ ע"ב.

גדר תבשיל של בשר

וכן נראה בהגהות הסמ"ק לפנינו וכתב שם מרבנו פרץ:

אמנם דוקא כשהוא אוכל בשר בעין אבל אם אכל תבשיל של בשר כגון ביצים מטוגנים בשומן או של ינקוק"ה מותר לאכול גבינה אחריו ע"י קנות והדחה לכל הפירושים כדפירשו בתוספות גבי ההיא דקאמר, אבל בין תבשיל לגבינ' חובה, עד כאן מהרב רבינו פרץ נ"ע.⁴

אלא שבסוף הגהה זו כתוב "מיהו רב אלפס פי' דבעי שישהה שיעור שש שעות וכן משמע מתוך פרוש רש"י עד כאן לשונו." ונראה שהיא הגהה מאוחרת שנכתבה ביחס להיתר של רבנו פרץ, ולכאורה באה הגהה זו לומר שאפשר ללמוד מהרי"ף שאינו סובר כפירוש רבנו תם. וכנראה הכוונה היא שהרי"ף הבין שיש הרוצים ללמוד מדין רחיצת הידיים לגבינה שאחר תבשיל היתר לאכול גבינה אחרי בשר, ודחה דבריהם, שכאן הגמרא אינה עוסקת בסדר המאכלים אלא רק בחובת הרחיצה. אילו הרי"ף היה סובר כמו רבנו תם היה לו לדחות ולומר שכאן מדובר בתבשיל ולא בבשר ממש, ואם כן משמע שלרי"ף אין חילוק בין בשר לתבשיל של בשר (וראה לקמן שאכן הפר"ח טען כך בדעת הרי"ף). אמנם מרבנו יונה המוזכר לעיל, שגם הוא הזכיר את דברי הרי"ף, יש ללמוד שאין ראייה מדברי הרי"ף, כי יתכן והרי"ף פירש שמדובר בתבשיל שיש בו בשר ממש, ואין הבדל כלל במציאות בין בשר סתם ובין תבשיל של בשר ובשניהם מדובר שאוכל בשר ממש.⁵

הבית יוסף (סימן קעג) הביא את הגהת הסמ"ק בלשון אחר: "ומיהו כתבו בשם סמ"ק (סימן ריג הגה ד) דצריך עיון ברוטב של בשר דכשיש בו בשר מושך המים בפה ע"כ". היינו שההגהה טוענת שהיות וכל הסברה להקל בתבשיל של בשר הוא כי אין כל כך טעם, אם כן בתבשיל שיש בו טעם חזק של בשר כמו המים שבושל בהם הבשר, כן יצטרך להמתין שהרי בהם שייך הטעם שמושך בפה (הבית יוסף הסביר שלפי הגהה זו תבשיל של בשר שאין צריך להמתין הוא כגון ביצים מטוגנות בשומן). הבית יוסף העיר

⁴ ריג, אות ט.

⁵ ומה שכתב "וכן משמע מפירוש רש"י" צריך עיון כי לכאורה רש"י לא פירש דבר על גמרא זו של רחיצה.

שלפי רבנו יונה (שהובא לעיל) משמע שגם מרק של בשר אין צריך להמתין אחריו.⁶

רבנו ירוחם (נתיב טו אות כח) הביא את דברי התוספות והסביר שעוסקים במרק של בשר, וכלשונו:

והתוספות פירשו "תבשיל לתבשיל רשות", כלומר בין תבשיל דבשר כלומר בין מרק הבשר למרק גבינה דאז הוא רשות ליטול ידי דכיון שאין הגבינה והבשר בעין אוכל מרק הבשר תחלה ואח"כ מרק של גבינה. אבל בין תבשיל לגבינה כלומר שאכל מרק בשר ורוצה לאכול גבינה חובה ליטול ידיו, דמותר לאכול גבינה אחר מרק בשר באותה סעודה אפי' לדברי האוסרים בשר גבינה [נראה הכוונה לדברי האוסרים לאכול גבינה אחר אכילת בשר י. ס] עד סעודה אחרת.

אלא שהוסיף:

וראיתי לרבתי נוהגין כן דוקא מרק בשר שהוא צלול, אבל עב כגון עם ירקות וכיוצא בו אסור לאכול אחריו גבינה עד סעודה אחרת שמא יש במרק בשר ואינו נראה. וכן ראוי להורות וכן מוכח מתוך התוספות.

היינו שאם יש חשש שיש חתיכות של בשר ממש אין להתיר לאכול בלא המתנה, ולכן במרק עם ירקות שיש חשש לחתיכות יש להחמיר.⁷

המרדכי כתב ש"ראיתי מורי [מהר"ם מרוטנבורק] שאסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגגין בשומן [אווזא] משום גזירה אטו בשר בחלב ע"כ".⁸ לכאורה נראה שאין להחמיר חומרה מיוחדת בתבשיל זה, אלא אדרבה זהו התבשיל

⁶ אומנם יש להבחין שהגהת הסמ"ק כפי שהובאה בבית יוסף דנה לפי הטעם של רש"י, ואילו רבנו יונה דן לפי טעמו של הרמב"ם, ומזה נובעת המסקנה השונה האם צריך להמתין או לא.

⁷ ומכל מקום אם אוכל חתיכה אחת ורואה באופן ברור שאין שם חתיכות של בשר, נראה שגם לרבנו ירוחם אין צריך להמתין, שהרי רק חשש למציאות ולא גזר גזרה חדשה.

⁸ חולין סימן תרפז.

גדר תבשיל של בשר

הפשוט ביותר שיש להקל בו לשיטת רבנו תם (וכפי שהוזכר לעיל בשם הבית יוסף שבתבשיל זה יש יותר להקל מאשר במרק), אלא שכנראה סובר המהר"ם כשיטת רבנו שמואל ולכן החמיר בזה. אומנם יש מקום להסביר אחרת ולומר שהמרדכי מחמיר בזה מחמת שכאן אוכל השומן עצמו ולא רק את טעמו, וקצת משמע שכך פירש הדרכי משה בסימן פט.

סיכום דעות הראשונים

רבנו תם, ר"י, סמ"ג, רבנו יונה, רא"ש, רבנו פרץ, ורבנו ירוחם סוברים שאחרי תבשיל של בשר אין צורך להמתין אלא מספיק לעשות רחיצה (ואולי גם קינוח) ומותר לאכול גבינה. ואילו רבנו שמואל, ואולי גם מהר"ם והמרדכי סוברים שצריך להמתין גם לאחר תבשיל של בשר.

הרמ"א הוסיף על פי תשובת הרשב"א, ששומן של בשר אינו קשור לדיון זה, אלא נחשב כבשר ממש ולכן גם למקילים בדין תבשיל אין להקל בדין שומן (וכאמור לעיל, נראה שעל דרך זה פירש את דברי המרדכי שדברים המטוגנים בשומן דינו כאוכל השומן עצמו).

הלכה

להלכה נראה שיש לחלק בין עיקר הדין לבין המנהג, שהרי השולחן ערוך פסק מרן:

אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה; והנטילה ביניהם אינה אלא רשות. (ויש מצריכים נטילה [שערים והגהות ש"ד]). אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו.⁹

הנה פסק לגמרי כראשונים המקילים ולא הזכיר שום חומרה בדבר. אמנם בבית יוסף (קעג) כתב כפי שהוזכר לעיל: "וכן נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל, ואין לפרוץ גדר". הרמ"א בשולחן ערוך הנזכר לעיל הזכיר את לשון הבית יוסף: "ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול

⁹ יו"ד פט ג.

גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר, והוסיף שגם האיסור והיתר הארוך פסק כן.

הפרי חדש חיצק את פסיקה זו וטען שהיות והרי"ף, הרשב"א והר"ן הסבירו את הגמרא לעיל שמדובר שאכל גבינה ואחר כך תבשיל, על כן אין מקור לקולא מיוחדת באוכל תבשיל ואחריו גבינה ויש לצרף ראשונים אלו לשיטה המחמירה, ולכן המנהג מיוסד על פי הדין.

למעשה ודאי שאין אחרי המנהג כלום ומי שאכל תבשיל של בשר צריך להמתין שש שעות לפני אכילת גבינה. אלא שמכל מקום חשוב לחזור לשורש הדין במקרים בהם יש ספק בעצם ההגדרה של תבשיל של בשר, היינו כאשר יש ספק על מאכל פרווה אם הוא בגדר תבשיל של בשר או לא, נראה שיש להקל ולסמוך על עיקר הדין כי לא על מקרה כזה חל המנהג.

על כן יש לדון האם מאכל פרווה שבושל עם שאריות של בשר או שנתחבה בו כף עם שאריות של בשר אם יש לדונו כתבשיל של בשר.

הפתח לדיון הוא דברי הבית יוסף (סימן קעג): "מיהו אם אין בשר בתבשיל אף על פי שנתבשל בקדרה שמבשלין בה בשר לא נהגו להחמיר ומותר לאכול אחריו גבינה", והביאו הרמ"א להלכה (פ"ט, ג).

דברי הבית יוסף צריכים ביאור, שהרי אם מדובר בקדרה נקיה, הלא מותר לאכול את התבשיל הפרווה אפילו עם גבינה ממש, שהלא זהו דין נ"ט בר נ"ט המבואר בסימן צה. אם כן, מדוע כתב הבית יוסף שמותר רק לאכול אחריו גבינה ולא לאכול אותו עם גבינה?

ואכן הש"ך כתב שמדובר שהתבשל "בקדרה שלא הודחה יפה דהוי קצת ממשות של איסור",¹⁰ שבאופן זה אסור לאוכלו עם גבינה אבל מותר לאכול גבינה אחריו. מקור החילוק כבר נמצא בב"ח¹¹ ונראה שלשון הש"ך נלקחה מדברי הב"ח (אלא שהב"ח כתב כן כסברה פשוטה ולא כדי ליישב את הבית יוסף והרמ"א).

¹⁰ ס"ק יט בביאור דברי הרמ"א הנ"ל.

¹¹ יו"ד פ"ט, ד ואו"ח קעג, א.

גדר תבשיל של בשר

האליה רבה (קעג, ד) חלק על ההיתר של הב"ח והש"ך, וכתב שאין כאן קושיה בדברי הרמ"א, שהלא הרמ"א סובר שאכן נ"ט בר נ"ט אסור, ולכן כתב האליה רבה שמותר לאכול גבינה אחריו אך לא עם התבשיל. וכתב שם שיש ראייה מרבנו ירוחם שהוא בבדק הבית¹² שמדובר בקדרה מודחת.¹³ אמנם הפרי מגדים הסביר שעיקר הוכחת הש"ך היא מהבית יוסף שהוא מקורו של הרמ"א, והלא הבית יוסף מקל בדין נ"ט בר נ"ט. אבל היד יהודה (פט, ה) טען שגם מהבית יוסף אין ראייה כי כתב שם את הדבר המוסכם ולא נכנס להכריע בדיני נ"ט בר נ"ט, ואדרבה כתב מיד אחר כך שלעניין לאכול עם גבינה כתוב בטור בסימן צה.

אומנם נראה, שאף אם אין הכרח לחידוש זה ונאמר שאינו מפורש בבית יוסף או ברמ"א, מכל מקום הב"ח כתב כן מסברה והסכים לסברתו הש"ך,¹⁴ וכאמור לעיל כל דין איסור תבשיל של בשר להלכה מיוסד בעיקר על מנהג, ולכן במקום שגדולי אחרונים מקילים, אפילו אם נאמר שאין ראייה קדומה לדבריהם, עדיין יש בדבריהם סברה חזקה כפי שיובא לקמן ובוודאי אפשר להקל כדבריהם.

כדברי הב"ח והש"ך פסקו הפר"ח, חכמת אדם, ערוך השולחן, זבחי צדק ועוד אחרונים, כמובא בכף החיים (פט, נט), ואף שם לא הביא את המחמירים.

אומנם יש לבאר מה בדיוק החילוק שבין תבשיל של בשר לבין קדרה שלא הודחה יפה, הלא סוף סוף בשני התבשילים יש ממשות של בשר? נראה מלשון הב"ח שעיקר הקולא בקדרה שלא הודחה יפה היא מחמת שהבשר בטל הוא במיעוט. דבר זה ניתן לפרש בשני אופנים: א. הכוונה שיש שישים כנגד הבשר, ב. אף שאין שישים כנגד הבשר, מכל מקום יש להתייחס אליו כבטל.

¹² סי' צה.

¹³ כנראה כוונתו שכתב שם רבינו ירוחם שתבשיל שנתבשל בקדרה של בשר מותר לאכול גבינה אחריו ושם הקדרה אינה בת יומה מותר לאוכלו עם גבינה. מאחר ורבנו ירוחם התיר באינה בת יומה מוכח שדיבר בקדרה מודחת, שאם לא כן אין משמעות לזה שאינה בת יומה.

¹⁴ הלא אף אם נאמר שיש הוכחה מדברי הבית יוסף, מכל מקום לא הביא לכך מקור קדום יותר ולכן בכל מקרה דין זה אין מקורו בגמרא ובראשונים.

בפתחי תשובה (ס"ק ז) כתב בתחילה לבאר שמדובר באופן שאין שישים כנגד הבשר, והראיה לכך היא שהרי אם יש שישים מותר לאכול את התבשיל עם גבינה ממש (ככל איסור שבטל בשישים) ואם כן עדיין קשה מדוע מותר לאכול גבינה רק אחריו ולא אפילו עם התבשיל, אלא על כורחך לומר שכאן אין שישים ולכן אסור לאכול את התבשיל עם גבינה, אך בכל זאת מותר לאכול אחריו גבינה (ועדיין צריך לבאר מה החילוק בין זה לכל תבשיל של בשר).

אומנם אחר כך חזר בו הפתחי תשובה מחמת דברי הבית לחם יהודה (פט), (טו) שכתב על דברי הש"ך:

"ונראה לי דוקא שאין נותן טעם ממשות בתבשיל אלא רק לחלוחית טוח על פניו, אבל אם נותן הממשות טעם בתבשיל הוי כמו שומן".

הפתחי תשובה פירש שכוונת הבית לחם יהודה היא לומר שיש שישים כנגד הממשות, ולכן כתב: "ולפ"ז בתבשיל שיש בו שומן ואין בתבשיל ס' נגדו אין להקל", אבל לא ביאר לנו כיצד לפי זה נסתור את הראיה שהביא בתחילת דבריו שאי אפשר לומר שמדובר ביש שישים, כי אם יש שישים מותר אף לאוכלו עם גבינה ולא רק לאכול גבינה אחריו. על כן לכאורה אי אפשר לומר שזאת כוונת הבית לחם יהודה.

נראה שיש לבאר שכוונת הבית לחם יהודה היא שאומנם אין שישים כנגד הממשות, ולכן אסור לאוכלו עם גבינה. אבל מכל מקום לא מרגישים שום טעם של בשר, ואף על פי שמחמירים ולא סומכים על טעימה כאמור בדברי הרמ"א (סימן צח), ואפילו טעימת ישראל אין סומכים עליה על כל פנים לכתחילה (ש"ך צו, ה), מכל מקום כל זה לעניין איסור או לעניין בשר בתוך חלב, אבל לעניין המתנה ודאי שיש לסמוך על טעימת ישראל. שהרי כל סיבת ההמתנה היא מחמת הטעם שנשאר בפיו או מחמת בשר שבין השיניים, וכל זה לא שייך כלל בתבשיל פרווה שלא מרגישים בו שום טעם של בשר. נזכיר עוד שכל יסוד האיסור בתבשיל של בשר הוא מצד מנהג, ושמציקר הדין היה מקום להקל, ואם כן מסתבר לומר שגם המנהג לא החמיר במקום שלא מרגישים כלל טעם של בשר אף שאין שישים נגדו.

ונראה לפי זה שגם כוונת הב"ח כך היא, שמאחר ואין מרגישים טעם, ממשות הבשר בטלה במיעוטו אף על פי שאין שישים בתערובת.

גדר תבשיל של בשר

דברי הבית לחם יהודה הובאו גם בזבחי צדק, ומה שנפרש בבית לחם יהודה נפרש גם בפוסקים שהביאו דבריו.¹⁵

ביד יהודה (פט, ארוך ס"ק ה) כתב:

מיהו זה נראה דאם אכל ולא הורגש בו טעם בשר הגם שאין סומכים אף על טעימת ישראל כמו שיתבאר אי"ה, בזה ודאי כיון שלא הורגש טעם בשר בו מותר לאכול אחריו גבינה.

ואף על פי ששם בא לדחות את דברי הש"ך על פי האליה רבה הנ"ל וכן בקצר (ס"ק כט) כתב שדווקא אם יש שישים נגד ממשות הבשר אבל אם אין שישים יש להחמיר, מכל מקום סמך על עניין הטעימה כמפורש בדבריו. ועל כורחך שלמעשה היקל כשאין טעם אפילו אם אין שישים, שאם לא כן מדוע היה צריך להזכיר שאין סומכים על טעימת ישראל אלא ודאי כוונתו אפילו אין שישים. וצריך לומר שמה שכתב בקצר שצריך דווקא שישים כוונתו שבסתמא צריך שישים, אבל יכול להיות שאף כשאין שישים מכל מקום אם אכן לא הרגיש טעם מותר לאכול אחריו גבינה. וכבר התבאר שיש בזה סברה פשוטה על פי הטעמים של חובת ההמתנה.

מדברי היד יהודה (בס"ק ה הנ"ל בתחילתו) יש ללמוד חילוק נוסף בין תבשיל של בשר לבין קדרה שלא הודחה. שם הסביר שלפי הש"ך אין חילוק אם יש או אין שישים אלא החילוק בין תבשיל של בשר לבין דין קדרה שלא הודחה הוא שבתבשיל של בשר, הבשר ניתן בכוונה תחילה ואילו בקדרה שלא הודחה אין כוונת המבשל כלל לאכול את הבשר, ואדרבה דרך בני אדם להקפיד להדיח יפה משום נקיות, וכיון שאין כוונתו לאכילת טעם בשר כלל אין לגזור בו שלא לאכול אחריו גבינה. אלא שאחר כך היד יהודה עצמו לא קיבל את הדברים ודחה את הוכחת הש"ך על פי האליה רבה. ומכל מקום להלכה כאמור לעיל היקל היד יהודה כל שלא הרגיש טעם בשר.

היוצא מן האמור הוא שכל שלא מרגישים טעם בשר במאכל, אין צורך להמתין כלל ואינו בכלל הדין של תבשיל של בשר. ובפשטות היה צריך לומר שזהו התנאי היחיד. ואומנם היות ויתכן ולא ירגישו טעם של בשר אבל

¹⁵ ומה שכתב הזבחי צדק דלא כפתחי תשובה שהתיר, כוונתו שהפתחי תשובה התיר אפילו בשאין שישים ואפילו במרגיש טעם, ועל זה חלק וכתב שאינו.

מכל מקום נתנו שם בשר בכוונה (כגון שלא נתנו מספיק כמות, או שהאוכל לא מספיק רגיש לטעמים) והרי באופן זה יתכן שלכולי עלמא נחשב תבשיל של בשר וכפי שביאר היד יהודה בדברי הש"ך, ואם כן לא יתכן להתיר על פי טעמימה תבשיל של בשר ממש, לכן צריך להוסיף תנאי נוסף והוא שלא התכוונו לתת בתבשיל בשר או שיספוג טעם של בשר. ולפי זה יצא שכאשר קיימים שני תנאים - א. לא נתנו לתבשיל בשר בכוונה. ב. לא מרגישים בתבשיל טעם של בשר - אין כאן דין תבשיל של בשר בוודאי.

אם נבוא ליישם תנאים אלו נוכל להחיל אותם בכמה אופנים מצויים:

- א. קדרה שלא הודחה מבשר שבושל בה פרווה ולא מרגישים בו טעם של בשר.
- ב. שימוש בכף שאינה נקייה במאכל פרווה ולא מרגישים טעם של בשר במאכל.
- ג. חימום תבשיל של בשר ופרווה בתנור/ארון חימום ולא מרגישים טעם של בשר בתבשיל פרווה.
- ד. טיגון פרווה בשמן שבו טוגן עוף - ולא מרגישים בפרווה את טעם העוף. אמנם בדוגמא זו יש לבחון אם הייתה כוונה לשבח את המאכל הפרווה על ידי הטעם של שאריות העוף שנשארו בשמן, כי אם הייתה כוונה כזו הרי שאף על פי שהאוכל אינו מרגיש בטעם העוף, מכל מקום הכוונה שהייתה למטגן הופכת את התבשיל לתבשיל של בשר.

לסיום נציין מספר ספרים שהקלו באופן דומה: ספר שולחן ערוך כהלכה וויל עמוד יט לגבי כף בשרית שהוכנסה למאכל פרווה, והכשרות למעשה פנחסי עמוד קא.